

MŰHELY

A XV. NEMZETKÖZI NÉVTUDOMÁNYI KONGRESSZUSROL

A világ 26 országából 364-en vettek részt a lipcsei Marx Károly Egyetemen rendezett nemzetközi találkozón. A résztvevő országok a következők voltak: Algéria, Amerikai Egyesült Államok, Anglia, Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehszlovákia, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, India, Írország, Japán, Jugoszlávia, Kanada, Kuba, Lengyelország, Magyarország, Német Demokratikus Köztársaság, Német Szövetségi Köztársaság, Norvégia, Románia, Svájc, Svédország, Szovjetunió.

A tulajdonnevek rendkívül fontos szerepet játszanak minden nyelvben, mivel a szókincs jelentős részét alkotják, s nélkülük elképzelhetetlen lenne egy nyelvi közösség tagjain belül vagy más nyelvi közösségekkel a megértés.

A XV. névtani világkonferencia fő témaként a tulajdonnevek szerepét vizsgálta a nyelvben és a társadalomban, kiemelve a nyelvtudomány speciális területének, a névtannak a jelentőségét.

Alapos előkészítő munka után a kongresszus rendezői /a lipcsei Marx Károly Egyetem, a Név kutatás Nemzetközi Bizottsága, valamint a Leuvenben működő Nemzetközi Név kutató Központ/ úgy határoztak, hogy hét munkabizottságban, különféle megközelítésben elemzik a tulajdonnevek, valamint a nyelv és a társadalom kapcsolatait.

A munkabizottságok a következők voltak:

1. A névtan elmélete, módszertana, történelme

E bizottságban jelentős erőfeszítéseket tettek, hogy a névtani alapfogalmakat pontosabban leírják, a névtani kutatásokban használt módszereket elemezzék, s kiemeljék azokat az eredményeket, amelyeket a névtan mint tudomány létezése óta elért.

2. A tulajdonnevek szociolingvisztikai megkülönböztetése, valamint a névadást szabályozó rendszer

Itt a különböző társadalmi hatások tükrében vizsgálták a tulajdonneveket. Olyan kérdésekre kerestek választ mint például:

- hogyan jelennek meg a tulajdonnevek a különböző beszéd típusokban, a nyelv különböző létezési formáiban /tájnyelv, köznyelv, irodalmi nyelv/;
- milyen kommunikatív aspektusai vannak a tulajdonneveknek;
- milyen ideológiai kötöttségük lehet;
- milyen a kereskedelmi reklámban betöltött szerepük.

3. A tulajdonnevek és a nyelvtörténet

A harmadik munkabizottság főleg nyelvtörténeti és lexicográfiai kérdéseket boncolgatott. Az egyes nyelvekben, nyelvi korszakokban és nyelvterületeken a tulajdonnevek történeti struktúráit, típusait, modelljeit vizsgálta. Jelentős eredmények tekinthetők, hogy a nyelvtörténet írásához újabb forrásokat tártak fel a kutatók, s mindez hozzájárul a tudományág további fejlődéséhez.

4. A nyelvek érintkezési kérdései a tulajdonnevek szempontjából
Érdekfeszítő, sok vitát kiváltó kérdések kerültek itt is terítékre.

Néhány ezekből:

- a tulajdonnevek átvétele egyik nyelvből a másikba, s ezek kutatási módszere;
- a tulajdonnevek korunk nemzetközi érintkezésében;
- a névrétegek viszonya egymás között a nyelvi érintkezés szempontjából;
- nyelvi határesetek a tulajdonnevek tükrében;
- a tulajdonnevek kölcsönzésének kérdései.

5. Tulajdonnevek és nem nyelvészeti jellegű társadalomtudományok viszonya /régészet, földrajz, történettudomány, demográfia stb./

Igen sokféle társadalomtudományi ág képviseltette itt magát. Például: társadalomtörténet, néptörténet, településtörténet, nemzetségtörténet, történeti földrajz, agrártörténet,

geneológia, kultúrtörténet, történeti segédtudományok /oklevéltan, címertan stb./. Új színfolt volt Lipcsében az onomasztikai konferenciák történetében, hogy ebben a munkabizottságban először hallottunk előadásokat Afrikát és Ázsiát kutató tudósoktól is. A tulajdonnevek vizsgálatának ezen megközelítése így újabb földrészekre terjedt ki.

6. Tulajdonnevek irodalmi művekben

Ez az első nemzetközi konferencia, ahol e témakört önálló munkabizottság tárgyalta, bizonyítva a tulajdonnevek vizsgálatának széles skáláját.

Néhány érdekes problémakör ebből a szekcióból:

- a névkutatást hogyan lehet felhasználni irodalmi művek vizsgálatához;
- a tulajdonnevek és a szövegek szerkezete közti viszony;
- az irodalmi alkotásokban használt tulajdonnevek hatása a stílusra;
- a személynevek adása, használata mint művészeti alkotóeszköz;
- a tulajdonnevek mint jellemábrázoló tényezők.

7. Tulajdonnevek térképeken és a nemzetközi érintkezésben

E szekció fontosságát különösen hangsúlyozza egy ENSZ-határozat, amely célul tűzte ki a földrajzi nevek írásmódjának egységesítését. A határozat végrehajtása elősegítené a nemzetközi érintkezés megkönnyítését. Ezen alapgondolat szellemében munkálkodott a hetedik munkabizottság. Javaslatok hangzottak el a földrajzi nevek nemzeti és nemzetközi egységesítésére. Hallottunk az eddig elért eredményekről. Az egységesítésen belül jelentős erőfeszítések folynak a rövidítési és helyesírási problémák megoldására is.

A hét munkabizottságban háromszáznál több 20 perces előadás hangzott el, s a megjegyzéseket, észrevételeket viták keretében tisztázták, amelyeket a munkabizottságok elnöksége vezetett. A konferencia öt napja alatt hét 45 perces plenáris előadást hallottunk egy-egy nagyobb témakörrel amerikai, csehszlovák, NDK, osztrák, svéd, szovjet előadóktól, és három ke-rekasztal beszélgetés zajlott le.

Roelandts Karel, a leuveni egyetem professzora, a Névku-
tatás Nemzetközi Bizottságának új főtitkára elismeréssel szólt
a kongresszus szelleméről, eredményeiről. Reményét fejezte ki,
hogy ez a gyümölcsöző munka az elkövetkező években újabb szép
eredményekhez vezet, s három év múlva, 1987-ben Kanadában ta-
lálkozhatnak ismét a kutatók, hogy kicseréljék gondolataikat.

A kongresszus rendezőiről csak elismeréssel szólhatunk.
A védnöki szerepet az NDK Oktatásügyi Minisztériuma részéről
Dr. h.c. Hans-Joachim Böhme professzor, oktatásügyi miniszter,
a lipcsei Marx Károly Egyetem részéről Dr. sc., Dr. h.c. Lothar
Rathmann rektor vállalta magára. A házigazda szerepét dr. sc.
Ernst Eichler, a lipcsei Marx Károly Egyetem professzora töl-
tötte be, aki a XV. Nemzetközi Onomasztikai Kongresszus elnöke
volt. A vendéglátók minden téren biztosították a kongresszus
zavartalan lebonyolítását. A találkozó időszaka alatt rende-
zett könyvkiállításon közelebbről sikerült megismerni a külön-
böző országok kutatóinak eredményeit.

A kongresszuson Magyarországot tíz kutató képviselte:
Benkő Loránd /a Nemzetközi Onomasztikai Bizottság tagjaként/,
Büky Béla, J. Soltész Katalin, Kálnási Árpád, Kornya-Szoboszl-
ay Ágnes, Ürdög Ferenc /az Onoma magyarországi munkatársaként/,
Szabó József, Szabó T. Ádám, Vincze László és Vitányi Borbála.
Magyar részről a következő előadások hangzottak el:
A II. munkabizottságban Büky Béla előadásában a magyarországi
vegyes állampolgárságú szülők gyermekeinek keresztnéveivel fog-
lalkozott. A IV. munkabizottságban J. Soltész Katalin "Idegen-
nyelvű családnevek Magyarországon", valamint Kálnási Árpád
„Természetes és hivatalos névadás a víznevekben” című előadása
hangzott el. Az V. munkabizottság magyar résztvevői a követke-
ző előadásokat tartották: Szabó József „A Tabán földrajzi név
elterjedése Magyarországon”, Szabó T. Ádám „Német, latin és
magyar családnevek egyidejű használata Észak-Erdélyben a XVI--
XVIII. században”, Vincze László „Új módszer az utcanévek tu-
dományos elemzésére”. A VI. munkabizottságban Magyarországot
Kornya-Szoboszlai Ágnes „Irodalmi névadás Németh Lászlónál”
című előadása képviselte. Sajnálatos, hogy Kálmán Béla „Tulaj-
donnevek használata különböző beszédhelyzetekben”, valamint

Bachát László „A gúnynev néhány kérdése” című igen érdekesnek ígérkező előadása az előadók távolléte miatt elmaradt.

Érdekességként megemlíthető, hogy a III. munkabizottságban egy lipcsei előadó, Gabriele Lubér -- aki egyetemi tanulmányait az ELTÉ-n végezte -- előadásában kísérletet tett Tolna megye helyneveinek rendszerezésére R. Srámek logikai-szemantikai modellje alapján.

E rövid áttekintésből is látható, hogy a magyar kutatók szinte majdnem minden munkabizottságban szerepeltek. Előadásaik a nemzetközi közvélemény előtt elismerést vívtak ki. Remélhetőleg a jövőben ez a kongresszus is újabb eredmények elérésére ösztönzi őket és mindazokat, akik ezen a területen munkálkodnak. Példaként állhat előttünk a kongresszus legidősebb résztvevője, a 93 éves bolgár Thomas Thomov professzor, aki nemcsak a vitákban vett részt, hanem még előadást is tartott.

VINCZE LÁSZLO

NÉVTANI ADATOK AZ ALUTA SZÁMAIBAN

ALUTA I--XIII. /1969--1981/

A Kovászna megyei Múzeum /Sepsiszentgyörgy/ évkönyveiben több, a névtanosokat is érdeklő tanulmányra bukkanhatunk. Az alábbi ismertetésben igyekszem ezeket mind megemlíteni. A névtani közlések színvonala igen eltérő és hangtani jelöléseket nem tartalmaznak.

ALUTA II. 1970 /Két részben jelent meg: I. 438p, II. 219p/

VÁMSZER GÉZA: Kézdivásárhely különleges települési formája. 387--405p.

PÉTER SÁNDOR: A térszínformánév kutatás történetének rövid áttekintése. 283--294p.

ALUTA III. 1971.

VÁMSZER GÉZA: Csíkszereda településtörténete és különös települési alakja. 303--322p.